

Pöytäkirja pidetty Suomen Pankin suhdannetutkimus-
osaston neuvottelukunnan kokouksessa Suomen Pankissa
toukokuun 19 päivänä 1941. Kokouksen puheenjohtajana
toimi neuvottelukunnan puheenjohtaja fil. tri A.E.
Tudeer. Neuvottelukunnan jäsenistä olivat läsnä
toimistopäällikkö Gunnar Modeen sekä esittelijäneu-
vos Eljas Kahra. Lisäksi kokoukseen ottivat osaa
professorit K.T. Jutila ja Br. Suviranta sekä fil.
tri Matti Leppo Suomen Pankista, kauppat. kand.
Tyko Vanhala ja maisteri T. Junnilla liikevaihtovero-
konttorista sekä, ylijohtaja Martti Koveron estetty-
nä ollessa, fil. tri Ragnar Ekelund Tilastollisesta
Päätoimistosta. Pöytäkirjaa piti allekirjoittanut.

H Erik

1 §.

Tri Tudeer lausui kokouksen osanottajat tervetulleiksi pyytäen sen jälkeen liikevaihtoverokonttorin edustajia esittelemään käsiteltävänä olevan asian. Maisteri Junnilla luki tilaisuutta varten laatimansa, tämän pöytäkirjan liitteenä olevan P.M.:n tilastotietojen kokoamisesta liikevaihtoverotuksen yhteydessä.

2 §.

Puheenjohtaja lausui käsityksensä, että liikevaihtoverotuksen yhteydessä kerääntyvän materiaalin tilastollinen käyttely on tärkeää erikoisesti seuraavista syistä: 1) finanssihallinnon kannalta; 2) sen perusteella voidaan saada valaistusta suhdanteiden kehityksestä; 3) se voi, tosin epätäydellisesti, korvata puuttuvan liikeyrityslaskennan.

Puheena olevaa asiaa käsiteltäessä oli hänen mielestään päähuomio kiinnitettävä kahden seikkaan nim. 1) rahoituskysymykseen ja 2) aineiston käyttelyyn siten, että primäärimateriaali saadaan kokoon joustavasti ja mahdollisimman vähin kustannuksin.

3 §.

Kokouksessa esitettiin seuraavia mahdollisuuksia primäärimateriaalin kokoamiseksi:

1. Maisteri Junnilla oli PM:ssään lähtenyt siitä, että liikevaihtoverokorteista kootaan tilastoa varten tarvittavat tiedot erikoisiin tilastotiedoituskaavakkeisiin-, jotka lähetetään Tilastolliseen Päätoimistoon, missä Hollerith-korttien rei'ittäminen suoritetaan. Menetelmän varjopuoli on, että se vaatii paljon työvoimaa aiheuttaen siten huomattavia kustannuksia, sekä että tietojen jäljentämisessä tilastotiedoituskaavakkeille piilee virhemahdollisuuksia.

2. Voitaisiin ajatella, että liikevaihtoverokortit lähetetään neljännesvuosittain määrääjäksi Tilastolliseen Päätoimistoon Hollerith-korttien rei'ittämistä varten. Kortit on kuitenkin suunniteltu 5 vuoden ajaksi, joten niiden lähettäminen neljä kertaa vuodessa Päätoimistoon ja takaisin aiheuttaa niiden kulumisen ehkäpä alkuperäiseen tarkoitukseensa kelpaamattomiksi; myöskin häviämismahdollisuus on olemassa. Toisaalta taas kortteihin joudutaan liikevaihtoverotoimistoissa tekemään merkintöjä jatkuvasti, joten niitä ei pitämiseksi ajoiksi voida luovuttaa pois.

3. Voitaisiin ajatella rei'ittämistä jo liikevaihtoverotoimistoissa, joille tätä tarkoitusta varten olisi hankittava rei'ityskoneet. Watson-Business on kuitenkin ilmoittanut, ettei riittävää määrää rei'ityskoneita ole saatavissa. Myöskään ei toimistojen henkilökunta ole tähän työhön pätevää.

4. Veroilmoitusten käyttäminen tilaston alkulähteenä.

Keskusteltaessa liikevaihtoverotilaston tärkeystä ja käyttämahdollisuuksista todettiin, että verokortilla olevat tiedot eivät kaikissa suhteissa ole riittävät. Verotuksen

yhteydessä voitaisiin vähällä vaivalla saada monipuolisempia tietoja, jos esim. sellaisetkin yritykset, jotka eivät ole liikevaihtoverovelvollisia, velvoitettaisiin laatimaan veroilmoitus. Täten saataisiin arvokasta materiaalia taloustilastoa varten, jota puolestaan voitaisiin käyttää pohjana esim. johdettuun talouteen siirryttäessä, uutta verotusysteemiä luotaessa tai liikevaihtoveron pohjaa laajennettaessa. Tällöin olisi käytettävä veroilmoituksia korttien asemasta.

4 §.

Rahoituskysymykseen nähden kokous asettui sille kannalle, että Tilastollisen Päätoimiston budjettiin olisi varattava määräraha ko. tilaston käyttelyä varten. Tilastollisen Päätoimiston tulisi suorittaa laskelma, miten suuren määrärahan se puheena olevaa tarkoitusta varten tarvitsee. Ellei kuluvan vuoden menoarviota enää voida muuttaa ja ellei ylijäämää ole, olisi rahoitus tämän vuoden osalta järjestettävä toista tietä, esim. Suomen Pankin kautta.

5 §.

Kokous kiinnitti huomiota liikevaihtoverokorteissa esiintyvään epätasalliseen sanontaan "liike". Olisi määriteltävä, mitä "liikkeellä" tarkoitetaan ja valittava yksikkö sopivasti, niin että tilasto saataisiin seikkaperäisemminkin kuin kokonaisyrittäjien (esim. Elanto, Wärtsilä-yhtymä, ym.) ollessa yhtenä yksikkönä.

6 §.

Käsiteltiin kysymystä, miten usein liikevaihtoverotilasto olisi laadittava. Kokous oli sitä mieltä, että aluksi on tärkeätä saada eräitä tietoja mahdollisimman nopeasti, joten tilasto olisi tehtävä neljännesvuosittain. Myöhemmin vuotuinen tilasto osoittautuu riittäväksi. Ensimmäinen neljännes ei kuitenkaan ole sopiva tilaston pohjaksi, vaan sen laatiminen olisi aloitettava vasta toisen verokauden pohjalla.

7 §.

Keskustelun kuluessa oli käynyt ilmi, että käsiteltävänä oleva kysymys on kovin laaja ja sisältää paljon huomioonotettavia näkökohtia. Tästä syystä päätettiin kysymystä harkitsemaan asettaa erikoinen alajaosto, jonka jäseniksi valittiin ylijohtaja Kovero, johtaja Vanhala, fil. tri Tudeer, ja fil. tri Leppo. Jaostolla on oikeus käyttää apunaan asiantuntijoita.

Vakuudeksi:

Maisio

Tilastotietojen kokoaminen
liikevaihtoverotuksen yhteydessä.

Viime helmikuun alusta voimaanastuneen liikevaihtoverolain vuoksi kymmenet tuhannet erilaiset liikkeet joutuvat viranomaisille neljä kertaa vuodessa antamaan tarkkoja tietoja liikevaihtonsa suuruudesta ja osittain sen kokoonpanosta sekä eräistä muista seikoista. Eri tahoilla on herännyt ajatus käyttää näin saatua aineistoa maamme liiketoimintaa koskevien tilastojen kokoamiseksi; asiaa terotti jo lain valmisteluvaiheessa verotusta suunnitelleen asiantuntija lautakunnan sihteeri tohtori Leppo. Liikevaihtoveroviranomaiset ovat katsooneet velvollisuudekseen mikäli mahdollista tukea näitä pyrkimyksiä; sitäpaitsi viranomaisia luonnollisesti itseäänkin kiinnostaa määrättyjen tietojen kokoaminen verotuksen kulusta. Tässä mielessä liikevaihtoverokonttorin johto on antanut allekirjoittaneelle tehtäväksi laatia jonkinlaisia alustavia ehdotuksia ja suunnitelmia tässä suhteessa sekä kääntyä asiasta kiinnostuneiden tilastomiesten puoleen. Olen sen jälkeen eri otteisiin ollut asiasta keskusteluissa paitsi tohtori Lepon myöskin tilastollisen päätoimiston herrojen tohtorien Ekelundin ja Lindbergin kanssa; maisteri Viherheimo Liiketaloustieteellisestä Tutkimuslaitoksesta on samoin ollut asiasta kiinnostunut. Koetan seuraavassa muutamain piirtein esittää niitä suunnitelmia, joi- ta kysymyksessä olevien tilastotietojen kokoamiseksi tähän astisissa keskusteluissa on kehitelty.

Minkälaatuisia ovat ensiksikin ne liikkeet, joihin tätä tietä päästään tilastollisesti käsiksi? Kuten tiedetään, on liikevaihtoverolain mukaan liikevaihtoveroa maksettava " teollisen, kaupallisen tai ravintola-, ruokala- tai kahvilaliikkeen tai muun näihin verrattavan liiketoiminnan muodossa... tapahtuvasta tavaroiden myynnistä". Vain aineellisten t a v a r o i d e n myyntiä harjoittavat liikkeet ovat siis verovelvollisia ja vain heitä voi näin ollen kysymyksessäoleva tilasto koskea. Tietoja ei siis saada niistä liikkeistä, jotka harjoittavat liiketoimintaansa erilaatuisia palveluksia myymällä, ei siis esim. erilaatuisista kuljetusliikkeistä, ei elokuvateattereista, ei vakuutus- ja pankkiliikkeistä j.n.e. Kuten nähdään, merkitsee tämä melkoista rajoitusta. Sitäpaitsi eräiden tavaroiden myynti on lain mukaan verovapaa. Liikevaihtoverolain 5 §:n mukaan " liikevaihtoverosta on vapaa 1. raakatupakan, tupakkavalmisteiden ja väkijuomien sekä mallasjuomaveron alaisten juomien myynti ja maahantuonti; 2. veden, kaasun ja sähkön myynti; 3. polttopuiden ja -turpeiden, hiilien, koksien, maanviljelyskalkin ja väkilannoitteiden myynti; 4. sanoma- ja aikakauslehtien sekä teollisten julkaisusarjojen ja niihin sisältyvien julkaisujen myynti; 5. leivän, . . . leipäviljan, perunan, suolatun silakan, maidon, kerman, voin, juuston, piimän, jalostamattoman lihan, tuoreen kalan ja kananmunien myynti, mikäli se ei tapahdu ravinto-, ruokala- tai kahvilaliikkeissä, sekä 6. jauhatusjätteiden, korsirehujen, rehu- kauran, rehuselluloosan, rehu kivennäisaineiden, väkirehujen, kotieläinten ruokinnassa käytettyjen teollisuuden jätteaineiden ja AIV-rehuliuksen myynti ja maahantuonti". Mikäli siis jokin liike harjoittaa yksinomaan näiden verovapaiden tavaroiden myyntiä, saattaa se jäädä suunnitellun tilaston ulkopuolelle - tämä koskee esimerkiksi tupakkatehtaita, sähkölaitoksia, leipätehtaita j.n.e. Ja veron-

alaisen liiketoiminnan käsitteen ulkopuolelle jää ennenkaikkea maatalouden harjoittajien suuri lukuinen ja merkityksellinen ammattiryhmä; lain 4 §:ssä säädetään nimenomaan, että liikevaihtoverolain alaiseksi myynniksi ei katsota maatalouden ja sen sivuelinkeinojen, metsätalouden, kalastuksen ja poronhoidon harjoittamisessa saatujen jalostettujen tai jalostamattomien tuotteiden alkumyyntiä, ellei niiden tuottaminen tai myyminen ole laadultaan sellaista, että sitä voidaan pitää laissa tarkoitettuun liiketoimintaan verrattavana. - Mutta kaikkine näine rajoituksineen laki koskee kuitenkin ehkäpä 35.000 erilaista liikettä, joten se pohja, josta tilastotietoja kerättäisiin, ^{ei}ole aivan kapea.

Entä minkäläisiä tietoja ja miten noiden arviolta 35.000 verovelvollisen sitten täytyy liiketoiminnastaan verotusviranomaisille antaa? Verovelvollisten on verokauden kuluttua - verokausi on, kuten tiedetään, aina neljännesvuosi - jätettävä paikalliselle liikevaihtoverotarkkailijalle tai liikevaihtoverotoimistolle vahvistettujen lomakkeiden mukainen veroilmoitus. Liikevaihtoverotuksen toimeenpanoa varten maa on näet jaettu verotusalueisiin, jollaisena yleensä on kuhta, ja verotusalueessa on verotusviranomaisena liikevaihtoverotarkkailija. Varsinaisena verotusta toimeenpanevana elimenä on kuitenkin vasta jokaisessa läänissä ja erikseen Helsingin kaupungissa toimiva liikevaihtoverotoimisto. Tarkkailijat lähettävät verokauden kuluttua saamansa veroilmoitukset näille toimistoille, joissa pidetään verovelvollisista korttistoa; jokaisella verovelvollisella on siinä sellainen korttinsa, kuin olen täällä nähtäväksi jakanut. Tähän korttiin viedään tiedot verovelvollisen jättämästä veroilmoituksesta sekä tehdään merkinnät liikevaihtoverotoimiston omista toimenpiteistä. T ä m ä t o i m i s t o n j o k a i s e s t a v e r o v e l v o l l i s e s t a p i t ä m ä k o r t t i o n v a r

sinaisesti se alkulähde, josta tilastotiedot tultaisikin kokoamaan.

Jokaisessa kortissa on veroilmoituksia vastaavasti sarakkeet: verovelvollisen nimi -----, verovelvollisen osoite -----, verovelvollisen kotipaikka -----, liikkeen nimi -----, liikkeen toimiala -----, liikkeen osoite -----, verotusalue ----- kunnat, joissa liiketoiminta on tapahtunut -----, Sen jälkeen on kortissa sarakkeet veron merkitsemistä varten verokausittain; sarakkeet on laadittu ei tilasto- vaan verotusviranomaisten tarpeita silmälläpitäen, senvuoksi niissä on sellaisia, joita tilastomies ei kaivanne. Tilaston kannalta ei esimerkiksi liene syytä tarkkaan eritellä, paljonko verovelvolliselle erinäisten laiminlyöntien tai väärinkäytösten takia pannaan veronlisäystä tai -korotusta, ei liioin sitä, miten veron määrä valituksen johdosta eri valitusasteissa saattaa vaihdella. Kortin kääntöpuolella on sitten sarakkeet verovelvollisen myynnin merkitsemistä varten. Myynti eritellään sitä silmälläpitäen, minkä veroprosentin mukaan siitä veroa maksetaan. Niinkuin tiedetään veroprosentti erilaatuisille liikkeenharjoittajille on liikevaihtoverotuksessa erilainen sekä samankin liikkeen kohdalta erilainen siitä riippuen, mille ostajaryhmälle tavara myydään. Verohan tahtoo normaalitapauksissa olla suunnilleen 8 % siitä hinnasta, josta tavara kuluttajille myydään; kun veron"kanto" normaalisesti suoritetaan kahdessa vaiheessa - ~~xxxx~~ 1. tuottajan myydessä jälleenmyyjälle, 2. " vähittäiskauppiaan" myydessä kuluttajalle - laskeetaan tämä veroprosentti tuottajan hinnan alemmuuden huomioonottaen saatavan siten, että tuottaja kantaa myydessään jälleenmyyjälle 6 %, kuluttajalle myyvä " vähittäiskauppias" senjälkeen 4 %. Jos sensijaan tuottaja myy tavaran suoraan sen käyttäjälle, on vero 9 sadalta tavaran myyntihinnasta. Ravintola-, ruokala- tai kahvilaliikkeessä tapah-

tuvasta myynnistä vero on 4 sadalta asiakkaan suorittamasta tavarann hinnasta, laskuun merkitty tarjoilupalkkio mukaanluettuna; anniskelutai tanssiravintoloissa tapahtuvasta myynnistä kuitenkin 10 sadalta. Tämän myynnin erittely sen mukaan, minkä prosentoin mukaisesti siitä veroa maksetaan, on tilaston laatimisen kannalta sikäli mielenkiintoista, että tämän avulla voidaan esimerkiksi tuotantolaitoksen kohdalta saada selvyyttä siitä, kuinka suuri osa myynnistä menee jälleenmyyjille, miten suuri osa taas suoraan kulutukseen; samoin tämä tekee mahdolliseksi verrata esimerkiksi anniskeluravintolain ja muiden ravintolain myyntien välistä suhdetta.

Nämä liikevaihtoverotoimiston pitämään kortistoon sisältyvät tiedot verovelvollisista liikkeistä muodostavat siis sen alkumateriaalin, joka olisi pantava tilastollisen käsittelyn pohjaksi. Yksityiskohtaisempien tietojen saamiseksi voitaisiin ehkä ajatella myöskin varsinaisten veroilmoitusten käyttöä, mutta tietojen kokoaminen tulisi tällöin suuritöisemmäksi.

Miten näin saatava materiaali sitten on tilastollisesti käsiteltävä? Olen laatinut muutamia tilastotaulukko ehdotelmia, jotka eivät muuta halua olla kuin eräänlaisia luonnoksia keskustelun pohjaksi. Taulukko n:o 1 esittää siis myynneistä maksettavan liikevaihtoveron tuoton vuoden eri verokausina eri toimistojen mukaan eriteltynä, taulukko n:o 2 taas maahantuotaessa maksetun liikevaihtoveron tuoton, taulukko n:o 3 täydennysveron tuoton; täydennysveroahan, kuten tunnettua, kannetaan - eräitä poikkeuksia lukuunottamatta - vain yhden ainoan kerran, siitä kaupallisten sekä ravintola- ruokalaja kahvilaliikkeiden veronlaisten tavaroiden varastosta, mikä näillä oli lainvoimaan astuessa 1.2.41; tämä taulukko ei siis tulisi olemaan jatkuva. Taulukosta n:o 4 on verovelvolliset liikkeet jaoteltu toimialottain, taulukossa n:o 5 on tämän lisäksi pidetty silmällä

erilaisia omistajaryhmiä, taulukossa n:o 6 vihdoin on jaottelu perusteena ollut liikevaihdon suuruus. Kuten jo mainitsin, taulukot on laadittu vain ikäänkuin keskustelun pohjaksi; minä puolestani näkisin mielelläni, että taulukkojen lopullisen laatimisen suorittaisivat kokeneet tilastomiehet tai henkilöt, joilla muuten, tieteellisistä tai muista syistä, on erikoista intressiä tämän kaltaisia tilastoja kohtaan. Liikevaihtoverokonttorin taholta pidetään kuitenkin suotavana taulukkojen 3 - 4, tai niiden luontoisten taulukkojen laatimista.

Entä sitten tälläisen tilastotyön kustannukset? Tarvittavien raporttilippujen painatuskustannus vuotta kohden nousisi arvioni mukaan ehkä n. 10.000 markkaan. Suurempi menoerä olisi verovelvolliskorttien jäljentäminen toimistoissa näille raporttilipuille. Olen ollut asiasta keskusteluissa Helsingin liikevaihtoverotoimiston johtajan tohtori Frietschin kanssa, ja hän on esittänyt arvionsaan, että huomioonottaen työn vaatiman tarkkuuden yksi henkilö tuskin ehtisi suorittaa enempää kuin 20 kortin jäljentämisen tunnissa; jos lähde-
tään 10 markan tuntipalkasta tai 50 pennin "urakkapalkasta" yhtä korttia kohti, merkitsee tämä, että 35.000 kortin jäljentäminen neljä kertaa vuodessa maksaisi 70.000 markkaa. Voidaan ehkä kuitenkin ajatella, että Helsingin kaupungin ja Uudenmaan läänin toimistojen kortiston jäljentäminen voisi jäädä, jos näitä korttistoja täällä Helsingissä sijaitsevina voitaisiin sellaisinaan käyttää tilastollisen käsittelyn pohjana. Tämä merkitsisi suunnilleen 25.000 markan säästöä k.o. menoerään. Hollerith-koneita välittävän osakeyhtiön Watsonin edustajat ovat antaneet seuraavanlaisia arvioita tilastollisen käsittelyn kustannuksista: tarvittavat Hollerith-kortit, vuodessa korkeintaan 200.000 korttia (hukkaantumiset ja rikkoontumiset täytyy ottaa huomioon), hinta n. 20.000 markkaa; korttien lävistys ja tarkistus

n. 40.000 markkaa; näiden lävistettyjen korttien varsinainen lajittelu taulukon muodostamiseen asti n. 2000 markkaa taulukkoa kohti, siis malliksi suunnittelemani kuuden taulukon osalta neljästi vuodessa kaikkiaan n. 48.000 markkaa (täydennysveron tuottoa esittävä taulukko tulisi kuitenkin esiintymään vain yhden kerran). Kaikki kustannukset yhteenlaskien merkitsisi tämä vuodessa noin 188.000 markkaa tai edellyttäen, että korttien jäljentämiskustannuksista Uudenmaan läänin ja Helsingin toimistojen kohdalta säästyttäisiin, n. 163.000 markkaa. Jos tilastollinen käsittely suoritettaisiin Tilastollisessa päätoimistossa, en siinä tapauksessa tietenkään voi mitään sanoa tästä kustannuserästä. Mutta joka tapauksessa työn vaatima kustannus ei olisi aivan merkityksetön. Jätän herrojen ratkaistavaksi, onko suunnittelunalaisten tilastotietojen merkitys niin suuri, että tälläinen menoerä niiden kokoamista varten voidaan varata.